

**UNIVERSITAT
JAUME·I**

TREBALL FINAL DE GRAU EN MESTRE/A D'EDUCACIÓ INFANTIL

INFLUÈNCIA D'UNA PROPOSTA BASADA EN JOCS COOPERATIUS PER A XIQUETS I XIQUETES AMB DIFICULTATS PER A ESTABLIR RELACIONS SOCIALS.

Alumne: Sergi Rodríguez Clavell

Tutor: Pablo Monteagudo Chiner

Àrea de Coneixement: Didàctica de l'expressió corporal

Curs acadèmic: 2022/2023

ÍNDEX

RESUM	1
ABSTRACT	2
1. INTRODUCCIÓ	3
2. MARC TEÒRIC	3
3. OBJECTIUS DEL TREBALL	6
4. METODOLOGIA	6
4.1. Descripció adequada del context institucional i espai-temporal on s'aplicarà el nostre treball.	6
4.2. Programa d'intervenció en funció de la problemàtica.....	7
4.2.1. Objectius del programa.....	7
4.2.3. Continguts que es van a treballar.	8
4.2.4. Procediment, Planificació i Cronograma.	8
4.2.5. Instruments emprats en l'avaluació de les conductes.....	10
4.2.6. Desenvolupament de les sessions.....	11
4.2.7. Metodologia que es va dur a terme i es va desenvolupar.	14
5. RESULTATS I DISCUSSIÓ	15
6. CONCLUSIONS	17
7. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA	19

RESUM.

Ser part d'un grup social i tindre les ferramentes adequades per a interactuar amb altres són factors essencials per a que l'alumnat es desenvolupe d'una manera òptima. Una gran diversitat de metodologies potencien aspectes fonamentals per afavorir la socialització a l'escola. Específicament, els jocs cooperatius s'han mostrat com una de les ferramentes més útils per afavorir l'autoestima, la cooperació, la comunicació i la interacció entre altres. Per aquest motiu, l'objectiu principal d'aquest treball és implementar i analitzar l'impacte sobre les habilitats socials d'una proposta didàctica basada en jocs cooperatius.

Durant la realització de les pràctiques curriculars es va observar que 3 alumnes d'un centre de Castelló presentaven problemes de socialització. Així, després d'un període pre de quantificació de conductes socials (interacció, participació, comunicació i comportament proactiu en la iniciació de jocs), es va ficar en marxa una proposta que inclou 6 activitats de jocs cooperatius. Aquests jocs es van desenvolupar, en primer lloc, d'una manera individual, seguidament en xicotet grup i, finalment, en el grup classe complet durant una setmana. Al finalitzar la proposta es va dur a terme de nou un període post d'observació de les 4 conductes abans mencionades.

Els resultats mostren un augment positiu en les conductes referents a la interacció i participació tras dur a terme la proposta. Tanmateix, la resta de conductes no s'han vist modificades. Esta proposta es podria prendre com un exemple i punt de partida en l'aplicació pràctica d'estos jocs per a beneficiar les relacions socials en l'aula, tenint en compte les seues limitacions.

Paraules clau: socialització, aprenentatge cooperatiu, interacció, participació, comunicació, conducta proactiva.

ABSTRACT.

Being part of a social group and having the right tools to interact with others are essential factors for students to develop optimally. A wide variety of methodologies promote fundamental aspects to favour socialisation at school. Specifically, cooperative games have been shown to be one of the most useful tools to promote self-esteem, cooperation, communication and interaction among others. For this reason, the main objective of this work is to implement and analyse the impact of social skills of a didactic proposal based on cooperative games.

During the internship, it was observed that 3 students from a school in Castellón had socialisation problems. Thus, after a period of pre-quantification of social behaviours (interaction, participation, communication and proactive behaviour in the initiation of games), a proposal was implemented which included 6 cooperative games activities. These games were first played individually, then in small groups and finally in the whole class for one week. At the end of the proposal, a post-observation period of the 4 behaviours mentioned above was carried out again.

The results show a positive increase in the behaviours related to interaction and participation after the proposal was carried out. However, the rest of the behaviours have not been modified. This proposal could be taken as an example and starting point in the practical application of these games to benefit social relations in the classroom, taking into account their limitations.

Key words: socialisation, cooperative learning, interaction, participation, communication, proactive behaviour.

1. INTRODUCCIÓ.

El present Treball Final de Grau (TFG) tracta de la importància i necessitat d'establir relacions socials entre les persones, i com aquestes es poden veure afectades i de quina manera es podrien potenciar i millorar.

Es va decidir dur a terme aquest TFG d'un programa cooperatiu per a xiquets i xiquetes amb dificultats per a establir relacions socials ja que des de fa uns anys m'ha cridat molt l'atenció i m'he interessat sobre com interactuen els més menuts i les més menudes. A més a més, també sempre he sentit interès per saber sobre quins problemes poden tindre a l'hora d'actuar i d'interaccionar amb altres, i sobre quines metodologies, jocs o dinàmiques es podrien dur a terme per tal de millorar aquest aspecte, que per a mi és essencial en el desenvolupament dels xiquets i xiquetes, i serà un factor clau que determinarà en part com serà el seu futur.

A més, durant els tres anys que he realitzat pràctiques sempre he tingut a l'aula el cas d'algun xiquet o xiqueta que tenia problemes per a relacionar-se amb la resta de la classe per diferents motius, com podia ser tindre un caràcter diferent o falta de ferramentes per a la socialització, entre molts altres factors. D'altra banda, un aspecte que també ha sigut clau per a l'elecció del meu TFG ha sigut el període de carrera universitària. Durant aquests quatre anys, he tingut assignatures en les que hem indagat i estudiat com es donen les relacions personals entre els més menuts i menudes i la importància que aquestes tenen. A més a més, també he pogut veure quins factors i quines característiques poden influir en la socialització i de quina manera ho fan.

Com bé he comentat, és un tema que sempre m'ha interessat i a mesura que ha anat passant el temps i he anat realitzant pràctiques i estudiant assignatures relacionades amb el tema de la socialització, m'he afirmat amb la idea que és un tema essencial i molt important a tractar i a treballar. D'aquesta manera, quan vaig començar aquest any les pràctiques en desembre, sols em van fer falta uns pocs dies a classe per veure que el meu TFG havia d'estar relacionat amb els problemes per a establir relacions socials i intentar dur a terme un programa cooperatiu per a millorar aquestes i veure la seua evolució.

Així doncs, el present TFG presenta les següents seccions. En primer lloc trobem el marc teòric, el qual està seguit pels objectius del treball. A continuació, trobem l'apartat de metodologia. Per últim, es presenten la discussió, conclusions i limitacions d'aquest treball.

2. MARC TEÒRIC.

L'educació és essencial per al desenvolupament de tots els xiquets i xiquetes, per tal motiu, aquesta és una de les ferramentes més poderoses i fortes que podem utilitzar per tal de canviar i millorar el món. A més, segons Garrido (2009), a través de l'educació no sols s'adquireixen conceptes formals, sinó que també es desenvolupen molts altres aspectes necessaris com són la interacció social, la disciplina o l'acte de comunicar-se.

Si parlem d'educació és necessari parlar de l'escola, lloc on es desenvolupen els xiquets i xiquetes en el seu dia a dia. L'escola compta el nucli central i més essencial de l'educació, ja que és en aquesta on es forma i es prepara a l'alumnat per tal d'aconseguir la formació integral d'aquest dins de la societat en la que es desenvolupa (Tocora Lozano & García González, 2018). A més, aquest espai, és necessari per tal que l'alumnat desenvolupi i adquirisca coneixements, normes i valors (Tocora Lozano & García González, 2018). L'aprenentatge que es dona en l'escola, com bé comenta Erazo (2010) està relacionat amb la capacitat d'aprendre i crear que té l'alumnat, una capacitat que es veu moltes vegades afectada per aspectes emocionals, socials, afectius, o del desenvolupament evolutiu. Per aquest mateix motiu, no tots els xiquets i xiquetes segueixen els mateixos processos d'aprenentatge, és a dir, hi ha molts que presenten diferents dificultats.

En referència a açò, la població en edat escolar que presenta problemes d'aprenentatge pot variar de l'1 al 30% (Tomasini & Roa, 1998). Les dificultats d'aprenentatge són un conjunt de perturbacions que es poden manifestar a través d'unes dificultats contínues en l'ús i l'adquisició de l'escolta, en la paraula, en la lectura, en el raonament o en les habilitats socials (Gallardo et al., 2018). A més, hi ha xiquets i xiquetes que presenten diverses mancances en quant a l'adquisició d'habilitats, comportaments, coneixements o valors, motiu que dificulta moltes vegades la seua integració en un grup social (Gallardo et al., 2018). Ser part i integrar-se en un grup social o socialitzar amb la resta són aspectes fonamentals per al desenvolupament de l'ésser humà. A més, la interacció social adopta un paper essencial dins de l'aprenentatge, com bé han exposat autors com Samaniego (1995).

Al llarg dels anys s'han anat desenvolupant i coneixent més profundament diferents tècniques i metodologies, que introdueixen mètodes educatius innovadors, propiciant el treball del pensament creatiu i crític amb els currículums i models pedagògics més actuals i moderns. En aquest context, la innovació pedagògica adopta un paper important, sent aquesta permanent en àmbits multiculturals i pensats per al desenvolupament de les competències humanes (Serna Gómez & Díaz Peláez, 2013). Moltes d'aquestes metodologies, estan creades i pensades per tal de poder donar resposta i actuar davant d'aquests problemes de socialització que presenten alguns xiquets i xiquetes.

L'aprenentatge cooperatiu és una de les metodologies més conegudes i que més força ha agafat en les últimes dècades per tal de desenvolupar i treballar les habilitats socials en l'alumnat. Segons Abellán (2019), aquesta metodologia és una de les pràctiques que s'han implantat amb més èxit en l'educació. L'aprenentatge cooperatiu, permet treballar els procediments, valors i actituds necessaris per tal de reconèixer, aprendre i respectar la diversitat que existeix en la societat (Abellán, 2019).

D'altra banda, és una realitat que hui en dia trobem a les aules una gran varietat de necessitats diferents en l'alumnat. D'aquesta manera, l'aprenentatge cooperatiu, facilita el treball en grups heterogenis i permet el treball de l'alumnat amb Necessitats Específiques de Suport Educatiu, permetent l'atenció a la diversitat des d'una mirada inclusiva i fomentant l'aprenentatge tots junts en l'aula ordinària (García-Cuevas Román & Hernández de la Torre, 2016). Esta metodologia, aporta molts beneficis i efectes positius en les relacions socials que l'alumnat desenvolupa, ja que serveix per millorar l'autoestima i la cooperació amb els companys i companyes de classe (García et al., 2019). A més, també es destaca que la interacció provocada per l'aprenentatge cooperatiu permet el desenvolupament de la pràctica prosocial, és a dir, fomenta l'ajuda, així com el compartir o cuidar dels altres, treballant així els suports socials entre l'alumnat (García et al., 2019). Per últim, l'aprenentatge cooperatiu, provoca una atracció interpersonal entre els companys i companyes, promovent així diferents actituds positives entre ells i elles (García et al., 2019).

L'aprenentatge cooperatiu es pot dur a terme i desenvolupar a través de moltes tècniques i activitats. La tècnica, 1,2,4 es basa en crear un equip base de 4 integrants, on primer es treballa individualment, després s'agrupen en parelles per comparar les respostes i cooperar, i finalment s'agrupen les dos parelles per tal de tornar a agrupar-se el grup complet per a així debatre sobre el que han parlat i treballar cooperativament (Barreiro et al., 2012). Una altra tècnica molt coneguda i utilitzada és la tutoria entre iguals. En aquesta tècnica dos alumnes persegueixen el mateix objectiu, que és la millora o adquisició d'algun concepte determinat establert previament amb el o la docente (Zambrano & Gisbert, 2013). A més, també comenten que en aquesta tècnica el tutor aprèn ensenyant al company tutoritzat, el qual també aprèn gràcies a l'ajuda i interacció que es dona amb la persona tutora (Zambrano & Gisbert, 2013). Una altra tècnica molt coneguda és la del puzzle d'Aroonson, la qual posseeix molts beneficis, ja que tots i totes treballen per tal d'aconseguir el mateix fi, a través de la participació de tot el grup quan es desenvolupa la interacció i la cooperació conjunta (Martí & López, 2004).

L'aprenentatge cooperatiu és utilitzat moltes vegades junt al joc, el moviment o l'activitat física. Aquestes activitats cooperatives són definides com aquelles activitats col·lectives no competitives, on no existeix rivalitat entre les persones participants, ja que totes elles busquen un mateix fi, és a dir, un objectiu comú (Moreno & Gisbert, 2017). Un dels motius pels quals aquest aprenentatge cooperatiu va lligat amb el moviment o el joc motriu, és degut a que és una eina molt adequada per formar en valors. A més, motiva a l'alumnat a la vegada que propicia el desenvolupament cognitiu i es pot dur a terme d'una manera molt pràctica (Moreno & Gisbert, 2017). Així, els jocs motrius cooperatius aporten molts beneficis.

Aquests beneficis, es poden agrupar en personals o grupals. Pel que fa als personals, aquests ajuden a disminuir l'ansietat, milloren l'autoestima i confiança amb u mateixa, i també augmenten la motivació i rendiment, adoptant actituds positives i d'una implicació més elevada. Per altra banda,

els grupals propicien diferents ventajes amb la resta de companys i companyes, potenciant la interacció dins del grup i millorant la comunicació i relació entre els iguals (Moreno & Gisbert, 2017). A més, el joc és un recurs molt apropiat per tal de treballar la socialització, potenciant així les interaccions entre l'alumnat amb problemes per a establir relacions amb la resta, sent aquests jocs uns en que tots participen per igual i vagen reduïnt i eliminant a poc a poc la por e equivocar-se (Cuéllar de Lucas et al., 2015).

D'aquesta manera, si creem que els jocs cooperatius poden millorar les relacions interpersonals de l'alumnat i potenciar així la socialització d'aquest, drem a terme una proposta didáctica per tal de veure els efectes i conseqüències d'aquestes activitats a classe.

3. OBJECTIUS DEL TREBALL.

En vistes del problema plantejat en la secció anterior, l'objectiu general d'aquest treball final de grau va ser:

- -Implementar i analitzar l'impacte sobre les habilitats socials d'una proposta didáctica basada en jocs cooperatius en un aula de 4 anys d'infantil (O.G.1).

De manera específica, aquest treball es va centrar en:

- Implementar i analitzar l'impacte d'una proposta didáctica basada en jocs cooperatius (O.E.) sobre:
 - La interacció amb companys i companyes (O.E.1).
 - La participació en jocs (O.E.2).
 - La comunicació per tal d'obtindre algun benefici (participar en algun joc, aconseguir alguna joguina...) (O.E.3).
 - La iniciació de jocs (comportament proactiu) (O.E.4).

4. METODOLOGIA.

- 4.1. Descripció adequada del context institucional i espai-temporal on s'aplicarà el nostre treball.

Aquesta proposta didáctica es va dur a terme en un centre de la província de Castelló, el qual està ubicat en la zona nord-est. Més concretament, aquesta proposta didáctica es va desenvolupar en una aula d'infantil 4 anys. En aquesta aula trobem 13 xiquets i 10 xiquetes, el que formen un total de 23 alumnes. Aquesta classe es caracteritza per tindre molta acció i energia ja que l'alumnat és molt intens i necessita una gran quantitat d'acció diària. Pel que fa al nivell, en general tot l'alumnat té un desenvolupament cognitiu i maduratiu normatiu. En aquesta classe el que podem trobar són problemes per a establir relacions socials per part de tres alumnes masculins (A1, A2 i A3). Aquests tres xiquets tenen un joc molt tancat i restringit en quant a participants, mostrant moltes vegades rebuig cap a la resta de companys i companyes o inclús por a interactuar amb altre alumnat que no

sigui participi del seu grup de confiança. A més, aquests, a sovint també necessiten de l'ajuda d'un adult per a establir contacte amb qualsevol xiquet o xiqueta, reclamant ajuda per a qualsevol acció diària al llarg del matí (participar en alguna proposta lliure, jugar a qualsevol joc a l'hora del pati, buscar alguna joguina...).

Per aquest motiu, es va decidir dur a terme este estudi de casos a través d'una proposta d'intervenció per a millorar aquestes carències i dificultats per a establir relacions socials, que trobem dins la classe, i més concretament en els alumnes A1, A2 i A3.

4.2. Programa d'intervenció en funció de la problemàtica.

4.2.1. Objectius del programa.

- Objectius generals de la proposta educativa.

Segons del DECRET 100/2022, de 29 de juliol del Consell, pel qual s'estableix l'ordenació i el currículum d'Educació Infantil, els objectius són aquells aspectes a assolir que s'esperen que l'alumnat adquireixi en finalitzar l'etapa, i els quals seran indispensables per a l'adquisició de les competències clau.

A continuació, s'exposen els objectius de l'etapa d'educació infantil.

- Observar i explorar el seu entorn familiar, natural i físic, amb una actitud de curiositat i respecte, i participar en activitats socials i culturals de la comunitat.
- Adquirir progressivament autonomia en les situacions de vida quotidiana.
- Desenvolupar les seues capacitats emocionals i afectives per a formar-se una imatge positiva de si mateixos establint vincles segurs amb les persones adultes i amb altres xiquets i xiquetes.
- Relacionar-se amb els altres en igualtat i adquirir progressivament pautes elementals de convivència i relació social, així com exercitar-se en l'ús de l'empatia i la resolució pacífica de conflictes, desenvolupant actituds d'interès i ajuda, i evitant qualsevol tipus de violència.

4.2.2. A qui va dirigit el programa?

Aquest programa es va realitzar amb tota la classe i es va dur a terme tenint en compte a tot l'alumnat i incloent a tot aquest en les diferents sessions/activitats a realitzar. De manera més concreta i específica, aquest programa va estar dirigit i enfocat als tres xiquets en problemes per a establir relacions socials, que com hem comentat abans, presentaven problemes per a comunicar-se, socialitzar o per a participar en grups amb altres xiquets i xiquetes. D'aquesta manera, ens centrarem més específicament en aquests tres xiquets i per a referir-nos a ells i mencionar-los ho farem com a A1, A2 i A3.

4.2.3. Continguts que es van a treballar.

Els continguts que es van a treballar es troben agrupats en la taula 1.

Taula 1. Continguts del “Programa cooperatiu per a xiquets i xiquetes en dificultats per a establir relacions socials”.

Àrea 1: Creixement en harmonia.	Àrea 3: Comunicació i representació de la realitat.
<p>Manifestar i compartir emocions, sentiments, necessitats, interessos i pensaments en situacions de la vida quotidiana amb respecte i seguretat.</p> <p>Establir interaccions amb el seus iguals i els adults de l'entorn social més pròxim per mitjà de vivències quotidianes i valorar la importància de la cura, l'amistat, el respecte i l'empatia.</p>	<p>Expressar sentiments, idees i pensaments propis utilitzant els diversos llenguatges de manera personal i creativa en contextos escolars i familiars.</p> <p>Interactuar en situacions quotidianes.</p>
<p>Bloc A: construcció de la identitat i l'autonomia en relació amb si mateix.</p> <p>-Estratègies per a compartir pensaments i planificar accions que ajuden a resoldre un problema o una tasca de manera creativa en situacions de la vida quotidiana.</p> <p>-Compromís en jocs, situacions i activitats.</p>	<p>Mostrar interès per participar en situacions comunicatives.</p>
<p>Bloc B: construcció de la identitat i l'autonomia en relació amb els altres.</p> <p>-Fórmules de cortesia i interacció social positiva.</p> <p>-Sentit de pertinença al grup i relacions amb les persones del seu entorn.</p> <p>-Estratègies per a proposar, comunicar i participar activament en la presa de decisions de situacions de la vida quotidiana.</p>	<p>Bloc B: possibilitats comunicatives i expressives del llenguatge verbal.</p> <p>-Interès per participar en interaccions orals i diferents situacions de comunicació.</p> <p>-Expressió de missatges que responguen a les seues necessitats i interessos i sobre situacions diferents: quotidianes, viscudes o imaginades.</p> <p>-Estratègies i convencions socials en situacions comunicatives que potencien el respecte i la igualtat: atenció, escolta activa, torns de diàleg i alternança.</p>

4.2.4. Procediment, Planificació i Cronograma.

Aquest TFG està estructurat en cinc fases, i cada una d'aquestes conté diferents aspectes i processos.

Fase 1 (12/12/22 al 16/01/23): es divideix en dues parts:

- Observació general (12/12/22 al 22/12/22). Es va tractar d'observar de manera genèrica al grup classe complet de classe per tal d'obtenir informació tant general com individual sobre la manera que tenien de treballar, de comportar-se, d'interactuar

o de jugar, entre moltes altres coses. Una vegada vam dur a terme aquesta observació, ens vam adonar que hi havia alguns alumnes que presentaven dificultats per a establir relacions socials i interactuar amb els altres (casos A1, A2 i A3).

- Recerca d'informació (23/12/22 al 16/01/23). Es va dur a terme una recerca d'informació per tal d'indagar sobre la importància de la interacció social i la socialització en xiquets i xiquetes, i quins aspectes la condicionen o afecten.

Fase 2 (09/01/23 al 20/01/23): Va consistir en una observació directa dels xiquets que presentaven dificultats per a establir relacions socials (casos A1, A2 i A3). En aquesta fase ens vam centrar en conèixer més a aquest alumnat, amb qui es relacionava, de quina manera ho feia, com era la seva participació en jocs o quin paper adoptaven dins del grup classe.

Fase 3 (27/02/23 al 23/04/23): Es va realitzar en l'època externa a les pràctiques, és a dir, en temps de classes a l'UJI. Es va indagar sobre els jocs cooperatius i es va dissenyar una proposta educativa basada en jocs cooperatius.

Fase 4 (27/04/23 al 08/05/23): podem diferenciar dos subfases.

- Avaluació i anàlisi de les conductes dels casos (27/04/23 i 28/04/28). Les conductes que es van analitzar van ser:
 - Interacció amb companys i companyes que no pertanyen al seu grup de confiança.
 - Participació en jocs on els seus companys del grup de confiança no intervenen.
 - Comunicació amb els companys i companyes per tal d'obtenir algun benefici (participar en algun joc, aconseguir alguna joguina...).
 - Iniciació de jocs per ell mateixa (comportament proactiu).
- Posada en pràctica de la proposta de jocs cooperatius (2/05/23 al 08/05/23). Es van realitzar 5 sessions on es van anar desenvolupant els jocs cooperatius Pilota piloteta, Anem a fer-lo volar!, Formem parelles!, Cooperem!, Som una gran cadira! i La pilota viatja pel pont!, que trobem explicats en les taules 3, 4, 5, 6, 7 i 8.

Fase 5 (09/05/23 al 21/05/23): podem diferenciar dos subfases.

- Observació de les mateixes conductes que s'havien observat en la fase 4, per tal de veure els resultats obtinguts posteriorment a la posada en pràctica dels jocs cooperatius (09/05/23-10/05/23).
- Anàlisi de les dades i conclusions (12/05/23-21/05/23).

En la següent figura s'observa el cronograma de la proposta que hem dut a terme:

	DESEMBRE			GENER				FEBRER		MARÇ				ABRIL				MAIG			
	S2	S3	S4	S1	S2	S3	S4	S3	S4	S1	S2	S3	S4	S1	S2	S3	S4	S1	S2	S3	S4
FASE I																					
Observació general.	■	■																			
Cerca informació.			■	■	■	■															
FASE II																					
Observació casos A1, A2 i A3.					■	■															
FASE III																					
Cerca informació jocs cooperatius.								■	■	■	■	■	■	■							
Disseny jocs cooperatius per millorar socialització.								■	■	■	■	■	■	■	■						
FASE IV																					
Observació conductes a analitzar.																		■			
Posada en pràctica dels jocs cooperatius.																		■	■		
FASE V																					
Observació conductes.																				■	
Anàlisi dels canvis i conclusions.																					■

Figura 1: Cronograma proposta.

Nota: S1: setmana 1 del mes on es troba; S2: setmana 2 del mes on es troba; S3: setmana 3 del mes on es troba; S4: setmana 4 del mes on es troba.

4.2.5. Instruments emprats en l'avaluació de les conductes.

Per tal de poder dur a terme una avaluació de qualitat i amb ítems clars i concrets, va ser necessari especificar unes conductes que calia observar. Aquestes conductes es van observar durant el temps de joc lliure. En primer lloc, es va realitzar dos dies abans d'iniciar la posada en pràctica dels jocs cooperatius per tal de veure en quin punt ens trobàvem i de la base que partíem. Més avant, les mateixes conductes també es van observar al llarg del joc lliure durant dos dies després d'haver acabat el desenvolupament dels jocs cooperatius, per tal de poder veure els canvis produïts, en cas d'haver-los. Per tal de registrar els comportaments / conductes del xiquets es va elaborar una taula model com es veu en la taula (x), on es van registrar les següents conductes:

- Interacció amb companys i companyes que no pertanyen al seu grup de confiança.
- Participació en jocs on els seus companys del grup de confiança no intervien.
- Comunicació amb els companys i companyes per tal d'obtenir algun benefici (participar en algun joc, aconseguir alguna joguina...).
- Iniciació de jocs per ell mateixa (comportament proactiu).

Taula 2. Model de taula utilitzada per a registrar les conductes.

Conducta 1: Interacció amb companys i companyes que no pertanyen al seu grup de confiança.		
Alumne	Quantitat de vegades que la realitza.	Observacions
A1		
A2		
A3		

4.2.6. Desenvolupament de les sessions.

Les sessions amb els diferents jocs cooperatius es desenvoluparan al llarg de 5 dies, concretament, durant el 2, 3, 4, 5 i 8 de maig.

En la següent figura s'observa el cronograma amb la temporalització del temps d'observació de conductes i de la posada en pràctica dels jocs cooperatius.

ABRIL				
24	25	26	27	28
			Observació conductes Pre1.	Observació conductes Pre2.
MAIG				
1	2	3	4	5
	Pilota piloteta. Cooperem!	Formem parelles! Pilota piloteta.	Anem a fer-lo volar! Som una gran cadira!	La pilota viatja pel pont! Anem a fer-lo volar!
8	9	10	11	12
Som una gran cadira! La pilota viatja pel pont!	Observació conductes Post1.	Observació conductes Post2.		

Figura 2: Cronograma observació conductes i execució jocs cooperatius.

Taula 3. Activitat 1.

Activitat 1: Pilota piloteta.	
<i>Descripció</i>	Per a aquesta activitat és necessari formar un gran cercle amb tots i totes les participants. Per al desenvolupament de l'activitat necessitem una pilota, la qual va passant de participant a participant seguint una direcció, i on l'alumne/a que tinga la pilota ha de dir en veu alta el nom de la persona a qui li la passe i una característica positiva d'aquesta.
<i>Finalitat</i>	La finalitat d'aquest joc cooperatiu és passar la pilota al menys una vegada per cada participant. Quan la pilota realitzi una volta completa a tot el cercle, tot el grup rep 1 punt. Per tal de guanyar, és necessari aconseguir al menys 5 punts durant el temps de realització, que és de 10 minuts.
<i>Material</i>	-Pilota
<i>Organització</i>	Grup classe complet.

Taula 4. Activitat 2.

Activitat 2: Anem a fer-lo volar!	
<i>Descripció</i>	Al començament d'aquesta activitat tot el grup es col·loca en un gran cercle. Una vegada ja està el cercle format, es disposa al mig d'aquest un paracaigudes de l'arc de Sant Martí que tot l'alumnat ha d'agafar per a fer-lo volar. Aquest joc té dos variants. En la primera, tot el grup classe haurà de cooperar per tal que tres pilotes no caiguen al terra i aguanten un mínim de 3 minuts al damunt d'aquest. La segona variant consisteix en també treballar cooperativament per en aquest cas fer que una pilota xicoteta caiga pel forat que hi ha al centre del paracaigudes.
<i>Finalitat</i>	La finalitat d'aquest joc cooperatiu és que tot el grup classe es coordine i coopere conjuntament per tal que les pilotes grans aguanten un mínim de 3 minuts sense caure al terra. En la segona variant, la finalitat del joc és que aconseguixin fer caure la pilota xicoteta pel centre del paracaigudes al menys 5 vegades en un temps de 8 minuts.
<i>Material</i>	-Paracaigudes de l'arc de Sant Martí. -Tres pilotes de plàstic. -Una pilota xicoteta d'escuma. -Aparell de música per tal de controlar el temps.
<i>Organització</i>	Grup classe complet.

Taula 5. Activitat 3.

Activitat 3: Formem parelles!	
<i>Descripció</i>	<p>Aquesta activitat consisteix en per parelles anar agafats de la mà tot el temps que dura l'activitat. D'aquesta manera, han de recórrer un camí transportant conjuntament un determinat element o objecte, el qual depenent de la seua dificultat tindrà una puntuació o un altra. És necessari que realitzen el camí transportant l'objecte conjuntament i sense que aquest caiga al terra. Al finalitzar del recorregut hi ha una gran cistella on depositen els diferents elements. Una vegada cada parella finalitza el recorregut torna a l'inici d'aquest i el torna a realitzar amb un company o company diferent.</p> <p>Puntuació de cada material: Pilota: 1 punt / Pica: 2 punts / Cèrcol: 3 punts</p>
<i>Finalitat</i>	La finalitat d'aquesta activitat serà obtindre un mínim de 25 punts, contant els punts aconseguits en la cistella final.
<i>Material</i>	-Material de l'activitat: pilota, pica, cèrcol.
<i>Organització</i>	Grup classe complet.

Taula 6. Activitat 4.

Activitat 4: Cooperem!	
<i>Descripció</i>	<p>Aquesta activitat consisteix en realitzar unes activitats motrius de manera cooperativa. Per al desenvolupament d'aquesta activitat, l'alumnat en gran grup rep dos diferents exercicis i proves que cal resoldre i superar, per tal de poder obtindre les targetes amb les proves finals.</p> <p>Exercicis motrius a superar:</p> <ul style="list-style-type: none">-mantindre 6 globus per l'aire un temps mínim de 3 minuts.-transportar en gran grup 3 globus d'una part del pati fins a l'altra sense poder utilitzar les mans.
<i>Finalitat</i>	La finalitat d'aquest joc cooperatiu serà que conjuntament l'alumnat coopere per tal de poder resoldre els diferents exercicis i de la mateixa manera les diferents proves que hi haurà plantejats al llarg de l'activitat.
<i>Material</i>	-Globus -Targetes amb la imatge i paraula a representar: la figura d'una casa i la paraula AMOR.
<i>Organització</i>	Grup classe complet.

Taula 7. Activitat 5.

Activitat 5: Som una gran cadira!	
<i>Descripció</i>	Per a aquesta activitat l'alumnat haurà de formar una gran fila de peu i a poc a poc, s'hauran d'anar assegut en els genolls del company/a que tindran darrere, i així successivament fins que tot l'alumnat estiga assegut i de la mateixa manera estiga fent de cadira d'un company/a. Més tard, es realitza la mateixa activitat però en forma de cercle per variar i complicar una mica l'activitat.
<i>Finalitat</i>	La finalitat d'aquesta activitat és cooperar tots/es junts per tal d'aguantar el màxim temps possible formant una gran cadira.
<i>Material</i>	-Música per tal d'amenitzar l'activitat i fer-la més divertida.
<i>Organització</i>	Grup classe complet.

Taula 8. Activitat 6.

Activitat 6: La pilota viatja pel pont!	
<i>Descripció</i>	Per a aquesta activitat l'alumnat s'ha de gitar al terra un al costat de l'altre sense deixar separacions, formant així una mena de pont. Aquest joc cooperatiu consisteix en passar una pilota pel damunt del pont que l'alumnat forma el màxim temps possible. D'aquesta manera, quan la pilota passe per damunt dels i de les alumnes hauran d'alçar-se ràpidament i córrer fins el final de la fila per tal que la pilota no toque el terra.
<i>Finalitat</i>	La finalitat d'aquest joc cooperatiu és que la pilota viatge el màxim temps possible pel pont i que no toque el terra.
<i>Material</i>	-Música per tal d'amenitzar l'activitat. -Pilota.
<i>Organització</i>	Grup classe complet.

4.2.7. Metodologia que es va dur a terme i es va desenvolupar.

Per a dur a terme la proposta didàctica, ens vam centrar en dos models que expliquen diversos autors (Garcia Winner & Murphy, 2016; Greene, 1999).

D'una banda, Garcia Winner i Murphy (2016) proposen treballar primer d'una manera individual amb l'alumnat amb problemes per a relacionar-se i més tard, una vegada ja ha utilitzat i conegut les activitats i exercicis necessaris per a ajudar a comprendre millor les situacions socials i un ampli ventall de respostes adequades, es passaria a treballar en xicotet grup per a practicar i desenvolupar aquestes habilitats abans de desenvolupar-les en tot el grup complet. De la mateixa manera, Greene (1999) ha proposat un model en el que primer es treballa de manera individual amb l'alumnat, oferint estratègies i pautes per a comprendre millor les seues dificultats i de quina manera les poden manejar de manera més efectiva. Després d'açò, es treballarà en xicotets grups per a treballar les habilitats amb altres companys i companyes abans de practicar i treballar junt al grup complet o classe.

Així doncs, en aquesta proposta primer vam explicar les activitats i jocs de manera individual a l'alumnat amb problemes per a establir relacions socials (A1, A2 i A3) , així com les diferents pautes i normes a seguir i la finalitat d'aquests jocs cooperatius. Més tard, vam agrupar a A1, A2 i A3 amb altres companys i companyes en xicotets grups per a desenvolupar les activitats i jocs i anar interactuant i establint relacions de manera gradual i progressiva. Una vegada ja es van desenvolupar diverses sessions i activitats en grups reduïts, vam procedir a agrupar a tota la classe i desenvolupar aquestes activitats i jocs conjuntament.

5. RESULTATS I DISCUSSIÓ.

En aquest apartat es mostraran els resultats obtinguts a través de la proposta duta a terme relacionada amb jocs cooperatius. Així, podem observar la comparativa entre les conductes que es van dur a terme abans de l'execució dels jocs cooperatius (Pre) i les posteriors als jocs cooperatius (Post).

Pel que fa al cas A1 (figura 3), i en referència a la conducta 1, que està relacionada amb la interacció amb companys i companyes externs al seu grup de confiança podem veure que s'ha produït un xicotet augment a positiu en quant al número de vegades que es realitzava la conducta tres dur a terme la proposta. Açò mateix, també passa en la conducta 2, on també es pot veure un augment de les vegades que es realitzava la conducta, aquesta relacionada amb la participació en jocs on els seus companys i companyes del grup de confiança no intervenien. Pel que fa a la conducta 3, la qual tractava sobre la comunicació que es donava per tal d'obtindre algun benefici no s'ha experimentat ningun canvi en quant al número de vegades que es realitzava aquesta conducta. Per últim, pel que fa a la conducta 4, relacionada amb el comportament proactiu, en aquest cas ha hagut una disminució del número de vegades que es realitzava la conducta entre el Pre i Post de l'execució dels jocs cooperatius.

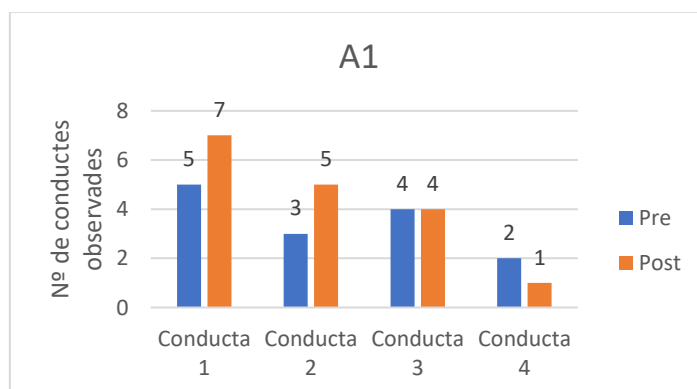

Figura 3: N° de conductes observades per a A1.

Pel que fa al cas A2 (figura 4), i en referència a la conducta 1, podem veure un xicotet augment a positiu comparant el número de vegades que es realitzava la conducta entre el Pre i el Post. En quant a la conducta 2, podem observar com no és possible analitzar les dades ja que en cap dels dos moments en que es van observar les conductes va haver participació per part d'aquest. Pel que fa a la conducta 3, podem veure un augment positiu de les vegades que es realitza este comportament. Per últim, pel que fa a la conducta 4, en l'observació Pre no es va obtindre ninguna dada, i en l'observació Post hem obtingut dos moments on ha iniciat un joc, pel que podem dir que ha hagut un augment de la conducta.

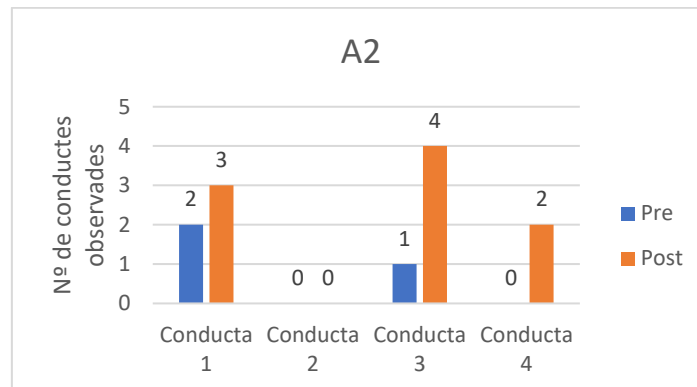

Figura 4: N^o de conductes observades per a A2.

En quant al cas A3 (figura 5), i centrant-nos primerament en la conducta 1, podem veure com el nombre de vegades que es realitzava la conducta ha augmentat positivament entre el Pre i el Post de la posada en pràctica dels jocs cooperatius. La conducta 2, podem observar un canvi lleugerament positiu. En quant la conducta 3, podem veure una disminució de les vegades que es realitzava la conducta. Per últim, pel que fa a la conducta 4, podem observar un gran augment a positiu en quant a les vegades que iniciava per ell mateixa jocs.

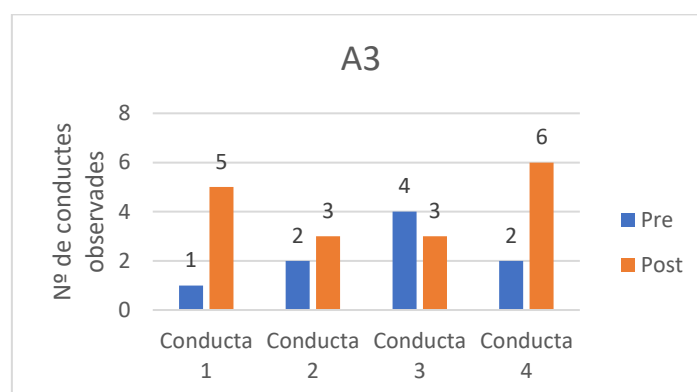

Figura 5: N^o de conductes observades per a A3.

Com es poden veure en els tres casos, les accions d'interacció, referents a la conducta 1, han augmentat, el que significa que en aquest cas els jocs cooperatius duts a la pràctica poden haver

funcionat, ja que ha augmentat la interacció amb companys i companyes que no pertanyen al seu cercle de confiança. Açò es corrobora amb que la cooperació i el joc cooperatiu ajuden a desenvolupar habilitats que incrementen les respostes socials cooperatives com l'acceptació de l'altre i la interacció entre iguals (León Martínez & Botina Naranjo, 2016).

Pel que fa a la conducta 2, que es relaciona amb la pràctica de jocs amb companys i companyes externs al seu cercle de confiança, podem comentar que en el cas A2 els jocs cooperatius no van poder modificar aquesta conducta, és a dir, la participació d'aquest alumne no va augmentar, mentre pel que fa als casos A1 i A3 sí que va haver un augment de la participació en jocs on hi havia integrants no pertanyents al seu grup de confiança. Este aspecte està estretament lligat amb que els jocs cooperatius augmenten les conductes pro socials, les conductes assertives, així com també potencien la participació en activitats de classe i la cohesió grupal (León Martínez & Botina Naranjo, 2016).

Centrant-nos en la conducta 3, referent a la comunicació amb companys i companyes, podem comentar que sols en el cas A2, la posada en pràctica de jocs cooperatius ha funcionat i ha servit per modificar i augmentar aquesta conducta. En aquest sentit, alguns estudis mostren com els espais i oportunitats generats gràcies als jocs cooperatius afavoreixen oportunitats de resolució de conflictes, de comunicació i de treball en equip (Agüero, 2013). Tot i açò, seria necessari seguir investigant sobre aquest tema i veure si s'hauria de personalitzar cada proposta en funció del cas ja que en els casos A1 i A3 no s'ha vist una millora de la conducta.

Per últim, la conducta 4, relacionada amb el comportament proactiu, els casos majoritàriament han augmentat aquestes conductes. En aquest sentit, els resultats que s'han trobat en relació amb aquest tema, són contradictoris, per lo que és un aspecte que el professorat hauria de tindre en compte en el futur.

6. CONCLUSIONS.

A continuació es comentaran les conclusions del treball centrant-nos en els objectius específics que ens havíem plantejat a l'inici del TFG, que era implementar i analitzar l'impacte sobre les habilitats socials a través d'una proposta basada en jocs cooperatius.

- D'una banda, pel que fa a la interacció amb companys i companyes (O.E.1) la posada en pràctica dels jocs cooperatius ha provocat un augment d'aquests comportaments de manera positiva produint-se més situacions d'interacció entre els companys i companyes.
- En la participació en jocs (O.E.2), és a dir, en la conducta número 2, tant A1 com A3 van millorar i augmentar la seua participació en jocs, aspecte en el que no es va veure una millora en A2, pel que podríem comentar que encara s'hauria de millorar aquesta proposta.

- En la conducta relacionada amb la comunicació exercida per tal d'obtenir algun benefici (O.E.3), els resultats mostren que s'hauria de treballar més profundament i canviar i millorar alguns aspectes, per tal de poder augmentar aquesta conducta, ja que sols en el cas d'A2 s'ha vist un augment de la comunicació.
- Per últim, pel que fa a la conducta número 4 relacionada en el comportament proactiu (O.E.4), en els casos d'A2 i d'A3 sí que ha funcionat i hi ha hagut un augment de la iniciació de jocs per part d'aquests alumnes. Al contrari, en el cas d'A1 no s'ha vist millora, aspecte que evidencia que encara faltaria més temps per a treballar aquestes conductes i millorar la proposta duta a terme.

Tanmateix les conclusions d'esta proposta, aquest treball no està exempt d'unes limitacions que és necessari comentar. En primer lloc, la dificultat per a establir relacions socials dels casos A1, A2 i A3 es van detectar en la primera estada de pràctiques, i en la tornada a aquestes tres mesos després, aquests casos individuals ja havien millorat i la seva dificultat per a socialitzar havia minorat. Açò, ha sigut un factor clau en el TFG i en els resultats i conclusions d'aquest, i evidencia un error de maduresa dels casos en aquest treball. Una altra limitació està relacionada amb la restricció temporal de les pràctiques, ja que com s'ha comentat abans, el fet de ser unes pràctiques dividides en dos períodes ha dificultat la posada en pràctica del programa cooperatiu, així com també l'anàlisi de dades i conclusions. Per altra banda, és essencial comentar que algunes activitats, a l'hora de dur-les a terme en el grup classe complet va resultar bastant complicat realitzar-les d'una manera correcta, ja que el fet de ser una classe amb una ràtio tan elevada, amb tanta intensitat i amb xiquets i xiquetes amb diferents necessitats, comportava que fora complicat mantenir l'atenció durant tot el temps de l'activitat. Per últim, la meua escassa experiència en el tema i com a docent també ha sigut un factor que ha condicionat la pràctica dels jocs cooperatius en alguns moments de l'execució.

Tot i açò, a nivell personal m'ha resultat un treball molt interessant i gratificant, on he après molt i m'he sentit primerament molt agraït i content de la resposta rebuda tant per part de la docent de l'aula com per part de l'alumnat, on he notat constantment moltes ganes i motivació a l'hora de dur a terme les activitats. A més, també estic molt orgullós amb tot allò que he dut a terme, de les solucions que he ficat als diferents problemes que han anat apareixent al llarg de les activitats i de tot el que he après.

7. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA.

- Abellán, C. A. (2019). Aprendizaje cooperativo y formación del profesorado: de la teoría a la práctica escolar. *Revista de Educación*, (42), 243-261. <https://revistas.cardenalcisneros.es/article/view/4866>
- Agüero, E. C. (2013). Experiencias y aprendizajes con juegos cooperativos. *Revista de Paz y Conflictos*, (6), 107-123.
- Barreiro, M. S. F., Prieto, M. M. M., & Fernández, J. R. S. (2012). «1-2-4». Una técnica de aprendizaje cooperativo sencilla aplicada al área de Conocimiento del medio natural, social y cultural. *Innovación Educativa*, (22). <https://revistas.usc.gal/index.php/ie/article/view/733>
- Cuéllar de Lucas, Y., Pérez-Brunicardi, D., & De la Iglesia, M. (2015). Enseñanza cooperativa como instrumento para la inclusión de un niño con Trastorno de Espectro Autista (TEA) mediante juegos cooperativos. *Revista Arbitrada Del CIEG-Centro de Investigación Y Estudios Gerenciales*, 21, 259-271.
- Erazo Santander, O. (2010). *El Estudiante y sus problemas en la escuela*. *Revista de Psicología GEPU*, 1(2), 40-57.
- Gallardo, P. A. B., María, A., & Velastegui, P. M. B. (2018). Problemas del aprendizaje en la edad infantil. *Revistas.Ult.Edu.Cu*.
- García-Cuevas, A. M. y Hernández, E. (2016). El aprendizaje cooperativo como estrategia para la inclusión del alumnado con tea/as en el aula ordinaria. *Revista nacional e internacional de educación inclusiva*. 9(2), 18-34.
- García, R., Traver, J. A., & Candela, I. (2019). *Aprendizaje cooperativo. Fundamentos, características y técnicas*.
- Garcia Winner, M., & Murphy, L. (2016). *Social Thinking and Me! A Kids' Guidebook to Social Emotional Learning*. Social Thinking .
- Garrido, C. (2009). La importancia de la educación. *Innovación y Experiencia Educativa*. https://archivos.csif.es/archivos/andalucia/ensenanza/revistas/csicsif/revista/pdf/Numero_16/MARIA%20CONCEPCION_ALCANTARA_1.pdf
- Greene, R. W. (1999). The explosive child. In *The explosive child*.
- León Martínez, Á. C., & Botina Naranjo, J. P. (2016). *Juego, interactúo y aprendo: desarrollo de la inteligencia emocional a través de la implementación de una estrategia didáctica de juegos cooperativos en niños y niñas*.
- Martí, J. A. T., & López, R. G. (2004). La enseñanza-aprendizaje de la actitud de solidaridad en el aula: una propuesta de trabajo centrada en la aplicación de la técnica puzzle de Aronson. *Revista Española de Pedagogía*, 419-437.
- Moreno, J. H., & Gisbert, D. D. (2017). Aprendizaje cooperativo en educación física para la inclusión de alumnado con rasgos autistas. *Revista de Educación Inclusiva*, 6(3).

- Samaniego, M. C. M. (1995). La interacción entre compañeros: el conflicto sociocognitivo, el aprendizaje cooperativo y la tutoría entre iguales. *Revista Interuniversitaria de Formación Del Profesorado: Continuación de La Antigua Revista de Escuelas Normales*, (23), 177-186.
- Serna, H. y Díaz, A. (2013). *Metodologías Activas del Aprendizaje*. Fondo Editorial Cátedra María Cano.
- Tocora Lozano, S. P., & García González, I. (2018). *La importancia de la escuela, el profesor y el trabajo educativo en la atención a la deserción escolar*. *Revista Científico Metodológica*.
- Tomasini, G. A. y Roa, A. O. (1998). *Problemas de aprendizaje. Enfoques teóricos*. UNAM.
- Zambrano, V. V., & Gisbert, D. D. (2013). La tutoría entre iguales como un potente recurso de aprendizaje entre alumnos: efectos, fluidez y comprensión lectora. *Perspectiva Educativa, Formación de Profesores*, 52(2), 154-176.